

ZÓDI ZSOLT

A *common law* információs válsága és forradalma a 19. század Angliájában és Amerikájában*

Jog a kontinensen és Angliában a felvilágosodás, majd az ipari forradalom idején

Mint az köztudomású, az angolszász jogrendszerek (a *common law* rendszerek) ún. precedensjogok.¹ Leegyszerűsítve ez azt jelenti, hogy ezekben a jogrendszerekben jó ideig egyáltalán nincs, majd később is kevés és rendszertelen a kodifikált jog, így a jog szabályait a bíróságok mondják ki esetről esetre, és korábbi ítéleteikhez kötve vannak.² Ezt fejezi ki a *stare decisis* elve, amely szerint a precedensektől, a fontos szabályokat kimondó egyedi ítéletektől, pontosabban azok lényegi „szabályától”, a *ratio decidendi*től a bíróságok nem térhetnek el.

A halmozódó precedenseket a középkorban és az újkor hajnalán angol területeken időről időre magánszemélyek gyűjtötték össze: a jogkereső közönség és a bírák számára ezek a művek szolgáltak forrásul. Már az angol jog első írott forrásai, az ún. *Yearbookok* is tartalmaztak jogeset-leírásokat, jóllehet ekkor még személytelen, példálózó formában („valaki eladta a lovat...”).³ A 18. századra a *Yearbookok*at leváltották az ún. *law reportok*, amelyek már túlnyomórészt jogeset-ismertetéseket tartalmaztak a bíró és a felek nevével. Ezeknek a jogeset-gyűjteményeknek persze nem volt standard formája, ahogy a válogatásnak sem kialakult, egységes szempontjai, így a *law reporting* esetleges tevékenység marad egészen a 18. század végéig.

Ez az a korszak, amikor a polgári forradalmakat megelőző és az azokat követő időszakban a felvilágosodással megjelentek a jogbiztonság és a törvény előtti egyenlőség eszméi és velük együtt a racionalizálódás, a kiszámítható, a piaci forgalomban támpontként használható, előre kalkulálható jog koncepciója. Mindezek a kontinensen egy kodifikációs (az íratlan jogot törvénykönyvekben összefoglaló) hullámban öltöttek testet. Hatalmas, az élet

* A kutatómunka a TÁMOP-4.2.1.B-10/2/KONV-2010-0001 jelű projekt részeként az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

¹ A két vezető összehasonlító jogi munka ebben a tárgykörben: David, René: *A jelenkor nagy jogrendszerei*. Budapest, 1977., valamint Zweigert, Konrad – Kötz, Heinz: *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*. Tübingen, 1977.; az angol jogtörténet első számú forrásmunkája: Holdsworth, W. S.: *History of English Law*. Vol. 1–6. London, 1956.

² Ma már a *statute law* mennyisége is hatalmas, és vetekszik a precedenskével, de a precedensszemlélet (egy törvényre a bíróság előtt csak az azt magyarázó jogesetekkel együtt lehet hivatkozni) ettől változatlan.

³ Winfield, Percy H.: *Early Attempts at Reporting Cases*. *Law Quarterly Review*, vol. 40. (1924) 316.

minden területét szabályozni akaró szörnyszülött törvénykönyvek jöttek világra:⁴ több tízezer részletrendelkezéssel, mindenre kiterjedő szabályokkal.

Angliában, majd ezzel kölcsönhatásban Amerikában azonban más történt a jog világában. A régi jog Angliában is válságba került mind tartalmi, mind formai, információkezelési szempontból. A jogászok mindig élén jártak az információ termelését, valamint annak elosztását⁵ lehetővé tevő és segítő eszközök kifejlesztésében, hiszen úgy kellett hatalmas tömegű és gyakran változó szöveghalmazokat kezelniük, hogy közben ennek igen nagy tétje volt – emberek élete, szabadsága és vagyona múlt és múlik a gyors és pontos információkezelésen. Az angolszász válasz a 19. század információs kontrollválságára különösen érdekes a tanulmányozásra, mivel sem Angliában, sem Amerikában nem a – kézenfekvőnek tűnő – kodifikáció („újraírás”) lesz a megoldás, hanem a precedensek kezelésének átalakítása.

Beniger és a kontrollforradalom gondolata

James Beniger híres könyvében,⁶ az *Irányítás forradalmában* számtalan aspektusból leírja azt az információs és irányítási válságot, amely az ipari fejlődés nyomán az „elszabadult” sebesség és az energia szabályozásának hiányosságából fakadt. Könyvének második felében aztán feltárja az ezt követő információs forradalmat, amely a társadalom szinte minden területét átalakította. Ez a forradalom új kontrollmechanizmusokat termelt ki, amelyek visszahatottak a termelésre, még hatékonyabbá téve azt. Így egy reflexív, önerősítő folyamat indult el. Beniger azt állítja, hogy az ekkor kifejlődő irányítási mechanizmusok előlegezik meg a 20. század információs forradalmát.

Beniger könyvét olvasva nehéz megérteni azt, hogy miért maradt ki ebből az elemzéséből a jog szférája, hiszen tézisei látványosan bizonyíthatók a jogi jelenségeken. Úgy tűnik, Beniger – azonkívül, hogy szemmel láthatóan rengeteget merít Max Weber gondolataiból, aki maga is jogász volt, és maradandó jogelméletet és jogszociológiát hagyott maga után⁷ – nem reflektál azokra a jogelméleti és jogtörténeti elemzésekre, amelyek a kapitalizmus hajnalán a jog világában lejátszódó drámai változásokat ismertetik. De a dolog fordítva is igaz. A jogtudományok és benne a jogtörténet művelői körében Beniger gyakorlatilag ismeretlen szerző, én legalábbis nem olvastam olyan tanulmányt, amely a benigeri gondolatokat megpróbálta volna a jog világára alkalmazni.

Pedig a kapcsolódás kézenfekvő, és nem is egy szinten elemezhető. Általánosabb értelemben elmondható, hogy a jog maga is egy – vitatott hatékonyságú, de mindenképpen nagyon látványos – kontrollmechanizmus, amelynek segítségével közvetve, az emberek cselekedeteinek befolyásolásán és az esetleg felmerülő viták formális elrendezésén keresztül lehet azokat a folyamatokat uralni, amelyek végül az anyag és az energia kontrolljához szükségesek. Ennek a legpregnansabb példája épp a Beniger által gyakran a legősibb társadalmi

⁴ Ennek legelborzasztóbb példájaként az 1794-es Porosz *Landrecht*et szokták emlegetni, amely több mint tizenkilencezer paragrafust tartalmazott. Jelenlegi Polgári Törvénykönyvünk kevesebb mint hatszáz paragrafusból áll. *Allgemeines Landrecht für die preußischen Staaten. Von 1794.* Neuwied, 1996.

⁵ Z. Karvalics László: *Bevezetés az információ-történelembe.* Budapest, 2004. 173–176.

⁶ Beniger, James R.: *The Control Revolution.* Cambridge, Mass., 1986., magyarul: *Az irányítás forradalma.* Budapest, 2004.

⁷ A „Gazdaság és társadalom” jogszociológiai fejtegetéseinek legteljesebb gyűjteménye: Rheinstein, Max (ed.): *Max Weber on Law in Economy and Society.* Cambridge, Mass., 1954.

kontrollmechanizmusként emlegetett bürokrácia,⁸ amelyet egyrészt formálisan maga a jog teremt meg, konstituál, másrészt maga is egyre szerteágazóbb és bonyolultabb jogi szabályok révén végzi irányítási feladatát.

Ez a jelenség, ahogy Beniger könyvében Max Weber kapcsán utal rá, maga is visszacsatolást eredményez: az irányítási válság megteremti azokat a jogszabályokat, amelyek szakítanak a „materiális megfontolásokkal” (az egyéni érdek, az egyedi erkölcsi helyzet stb. elemzésével), és kizárólag bizonyos formális jegyeket figyelembe véve igyekeznek a dolgokat, a konfliktusokat rendezni. Ez a „formális–racionális” jog, amely a weberi jogszociológia középpontjában áll. De az elemzésnek lehetséges egy másik – ha úgy tetszik, prózaibb – szintje is, amely a jogot az „ötödik szektorként” láttatva bemutatná, hogy azokban az országokban, amelyekben az irányítás válsága, majd forradalma bekövetkezik, ez hogyan játszódik le a jog világában. Természetesen az elemzés e két szintje összefügg egymással: hiszen az első szint a jog mint egyre szélesebb körben használt kontrollmechanizmus egyre bonyolultabbá válását írja le, a második pedig magának a burjánzó *szövegtengernek* a kontrollálására kifejlődő mechanizmusok kiépülését.

Talán túl merész lenne kijelenteni, hogy „továbbírom” Beniger könyvét, de azt mindenképp vállalom, hogy ebben a közleményben a nem létező jogi fejezet egy *alfejezetének* vázlatát adjam. Alfejezetről van szó, hiszen nem arról szeretnék elsősorban írni, hogy a jog *általában* hogyan változott és reflektált, hatott és alakult az ipari forradalom idején a bekövetkező kontrollválságban és kontrollválságra, hogyan került maga is válságba, majd hogyan alakult át és lett maga is része a kontroll forradalmának. Ehelyett csak a szöveg, a jogesetek (precedensek) kezelésének és uralásának világával szeretném illusztrálni ezt a jelenséget Amerikában és Angliában. Ez a fejtegetés tehát inkább kapcsolódik az irodai technológia és a bürokrácia változásaihoz, azaz Beringer könyve 6. fejezetének néhány részéhez.

Szöveguralási kontrollválság a 19. század elején Angliában

Ebben az időszakban a jogviták, majd a közölt ítéletek, a mennyiségi növekedés miatt a precedensjogi rendszerek is szembenéznek a jog megismerhetőségének, megtalálhatóságának problémájával. A válasz többféle lehet, akár a kodifikáció is, amelyre időről időre mutatkoztak törekvések mindkét nagy esetjogi rendszerben. A *common law* konzervatív jogászai azonban mégis inkább más módszereket kerestek a „rendezettség”, a struktúra, a rendszerszerűség megteremtésére – nem a radikális nagytakarítást, majd újratemtést, hanem inkább a régi dolgok között történő rendrakás módszerét választotta. Az első heroikus kísérlet Angliában Sir William Blackstone-é, aki a *Commentaries on the Laws of England*⁹ című hatalmas munkájával „kívülről”, a magyarázat eszközeivel igyekezett rendszert vinni az angol jogba – érdekes módon és a történelemben nem először és nem is utoljára azt állítva, hogy az már „benne van”, s ő csak kibontja. Sokatmondó tény, hogy Blackstone munkájának csak a bevezetésében tizenhétszer fordul elő a „*system*” kifejezés.

Ez azonban, bármekkora szellemi teljesítményről is beszélünk, az üzleti élet, a forgalom és az ipari fejlődés komplexitását tükröző és egyre növekvő jogeset-áradatban nem volt képes igazi megoldást nyújtani. Szaporodtak a *law reportok*, amelyek megbízhatóságukat és árukat illetően is kívánni valót hagytak maguk után. A bíróságokon bizonytalanság uralko-

⁸ Beniger: *Az irányítás forradalma*, 42., 631.

⁹ Blackstone, William: *Commentaries on the Laws of England*. First Edition. Oxford, 1765–1769., elektronikus forrása: http://avalon.law.yale.edu/subject_menus/blackstone.asp. Letöltés: 2012. szeptember 17.

dott: amikor egy fél a „jog szabályára” hivatkozott, és bemutatott egy ítéletet, sohasem lehetett tudni, vajon megbízható-e az a forrás, amelyet citált, sőt, hogy egyáltalán úgy szólt-e a döntés, ahogyan azt előadta. Hiányzott az idézés egységes rendszere. Sokszor lehetetlen volt megállapítani, a felek mely bíróság melyik jogesetére gondolnak, amikor idézik, és olykor a gyűjtemények ugyanazon jogesetet teljesen másképpen közölték. Nem volt egységes terjedelem és formátumleírás, ami gyakorta szakmailag is silány jogeset-ismertetéseket eredményezett, amelyekre a bíróság nem támaszkodhatott. Végül a magángyűjtemények ára a profithajzás miatt elképesztően magas volt. A 19. század közepére a helyzet Angliában tűrhetetlenné vált. A jogászok ekkor a kormányzat által támogatott hivatalos jogeset-közzétételt követelték,¹⁰ és az Amerikában akkor már létező gyakorlat szerint hivatalos „law reporterek”, jogeset-közlők kinevezését a bíróságok mellé. Végül a helyzet úgy oldódott meg, hogy 1865-ben az ügyvédtársadalom a bírák támogatásával létrehozta a később nonprofit szervezetként bejegyzett *Incorporated Council of Law Reporting*ot, amelynek céljával a „Anglia és Wales legfelsőbb és fellebbezési bíróságai ítélet-ismertetéseinek elkészítését és közzétételét” tűzték ki, „alkalmas formában, szakmai ellenőrzés mellett, megfizethető áron.”¹¹ Az angol történetnek ezzel nincsen vége, de ezen a ponton érdemes áttekintnünk Amerikába.

... és Amerikában

Blackstone könyve után kilencven évvel Wallace Amerikában még azt írja a többi jogesetgyűjteményt összefoglaló és rendszerezni kívánó munkájában, hogy „sietős és zagyva” gyűjtemények keringenek a jogi világban, amelyek „szakmánk terhei és botránykövei lettek”.¹² A jogesetgyűjtemények száma Amerikában az 1700-as évek végén még „csak” 150 darab (beleértve a kézíratos formában fennmaradt angol gyűjteményeket), de ez Wallace idejére, azaz kevesebb mint hetven év alatt 2000-re nő, és ez nagyjából már saját, amerikai termés.¹³ A könyvformátumban megjelenők száma is több száz. Persze nemcsak zagyva gyűjtemények vannak, hanem nagyon jól átgondolt elvek mentén szervezettek is, sokszor a bíróságok kezdeményezésében.¹⁴ Ezeket sokszor díjazás nélkül készítik a bírák által a 19. század elejétől már kötelezően leadandó összefoglalókból olyan lelkes fiatal jogászok, mint Kirby vagy Dallas. Kirby¹⁵ volt az első, aki a hároméves munkássága alatt összegyűjtött és közzétett ítéleteket jól átlátható, egységes struktúrába szervezte: a felek neve mellett minden ítélet esetén világos és egyértelmű, rövid jogi összefoglalót írt, *main points of the law* címmel. Jogesetgyűjteményéhez huszonhárom oldalnyi – mai szavakkal – tárgymutatót is fűzött, amely a fentebbi jogi összefoglalókat alfabetikus sorrendbe rendezett jogi fogalmak

¹⁰ Lindley, Nathaniel: *History of the Law Reports*. Law Quarterly Review, vol. 1. (1865) 138. Lindley 30 fontot említ egy teljes széria áráként, ez mai értéken körülbelül 30 000 fontnak – több mint 10 millió forintnak – felelne meg.

¹¹ A szervezet honlapja: <http://iclr.co.uk/news-and-events/about-us>. Letöltés: 2012. július 17.

¹² Wallace, John William: *Reports of Cases Adjudged in the Superior Court of the State of Connecticut. The Reporters Chronologically Arranged, with Occasional Remarks Upon their Merits*. T. & J. W. Johnson, Philadelphia, 1855. elektronikus forrása: <http://books.google.hu/books?pg=PA85&id=NeoyAAAAIAAJ&ots=lMuJio5MLO#v,6>. Letöltés: 2012. szeptember 17.

¹³ Wallace: *Reports of Cases*, 25.

¹⁴ Marshall, Craig: *The Rise of the Supreme Court Reporter: An Institutional Perspective on Marshall Court Ascendancy*. Michigan Law Review, vol. 83. (1984–1985) 1291.

¹⁵ Marshall: *The Rise of the Supreme Court Reporter*, 1299.

alá rendelte. Dallas később még egy újítással is előáll: listát állít össze azon ítéletekről is, amelyekre a közzétett ítéletek hivatkoznak.

Így elmondható, hogy Amerikában, az angol helyzettől eltérően a jogesetek közzétételében, a szöveg, a szabályok feletti kontroll megvalósításában, ezek rendszerré szervezésében már a kezdetekben is a piac, illetve magánszemélyek vitték a prímet. Azonban az igazi kontrollforradalom, amely a jogeset-gyűjtemények tömeggyártásában egyfajta futószalag-módszerrel történő jogforrás-előállításával és ezzel együtt a sztenderdizálás magas fokának elérésével jut a tetőpontjára, egy magánkiadó nevéhez fűződik. Ez a kiadó a *West Publisher*.

A jog mint természettudomány – Langdell

Mielőtt azonban a *West*ről beszélnek, érdemes aláhúzni, hogy – amellett, hogy a kontrollforradalom épp elkezdődik – ezzel párhuzamosan az egész jelenség elméleti és ideológiai megalapozása is zajlik. Christopher Columbus Langdell, a Harvard Jogi Karának dékánja az 1870-es években a természettudományok fejlődése által keltett általános lelkesültség hatására felveti, hogy a jog nemcsak egyszerűen tudomány, hanem eszménye a természettudomány kell, hogy legyen. Langdell explicit párhuzamot von a jog és a természettudományok között, a könyvtár és a laboratórium közötti analógiát említve: „...a [jogi] könyvtár a professzorok és a hallgatók megfelelő műhelye. Olyan nekünk ez, mint az egyetem laboratóriumai a kémikusoknak és a fizikusoknak, a természettudományi múzeum a zoológusoknak, a botanikus kert a botanikusoknak.”¹⁶

A jogásznak, mondja Langdell, ugyanúgy hipotéziseket kell felállítania bizonyos szabályokról (a szabályok létéről), majd kutatást kell folytatnia laboratóriumban (a könyvtárban) tények (jogesetek) után, amelyek ezt a hipotézist (szabályt) alátámasztják.¹⁷ Ez nem jelenti azt, hogy a nagyobb mennyiségű tény többet érne. Langdell nem hitt a mennyiségben, és soha nem volt híve az induktív módszernek (amelyben sok tényt gyűjtünk össze, és ebből később vonunk le következtetéseket). Ellenkezőleg, módszerének lényege az volt, hogy előbb egy erős hipotézist kell felállítani egy szabállyal kapcsolatban, majd ezt kell a kutatás során megszerzett jogesetekkel alátámasztani. Ebben segítségünkre kell legyen a jog egészét felölelő rendszer, egy doktrinális háló, amelynek segítségével visszavezethetjük az egyes rendelkezéseket magasabb szabályokig és elvekig. Ez a gondolat bizonyítottan hatással volt arra a *National Reporter System*re, amelyet azonban már egy másik híres úriember, John West dolgozott ki.¹⁸

A West Publishing Company

West, mielőtt kiadóvállalatát létrehozta volna, egy könyvkiadó és könyvkereskedő cég utazó ügynökeként tevékenykedett. Sok jogász ügyfele is volt, akik gyakran panaszkodtak, hogy praxisuk egyik legnehezebb része az ítéletek összeszedése. 1876-ban megalapította saját kis

¹⁶ „...the [law] library is the proper workshop of [law] professors and students alike; that it is to us all that the laboratories of the university are to the chemists and physicists, the museum of natural history to the zoologists, the botanical garden to the botanists.” Langdell, Christopher Columbus: *Address at Harvard University “Quarter-Millennial” Celebration (Nov. 5, 1886)*. *Law Quarterly Review*, vol. 3. (1887) 123–124.

¹⁷ Patterson, Dennis: *Langdell’s Legacy*. *Northwestern University Law Review*, vol. 90. (1995–1996) 199–200.

¹⁸ Patterson: *Langdell’s Legacy*, 201.

vállalkozását, és elsősorban a jogászok kiszolgálására kezdett el specializálódni.¹⁹ Mások mellett jogeseteket is elkezdett rendszeresen közzétenni *The Syllabi* címen, napilapok mellékleteként.²⁰ A *Syllabi* három részből állt: egy bíró által írt összefoglalóból, az eldöntött jogkérdések feldolgozásából (*proper understanding of the points decided*) és, amennyiben a jogeset közérdeklődésre tarthatott számot, a bíróság teljes indokolásából. Az elkövetkező években folyamatosan terjesztette ki a szolgáltatást más államokra, majd 1882-ben két külső befektetőt is bevont, és elkezdte feldolgozni a teljes amerikai jogot. Ő maga is azt állította, hogy ez csak úgy volt lehetséges, hogy egy új találmány, a nagy teljesítményű írógép²¹ ekkor már rendelkezésre állt. 1887-ben elhatározta, hogy a jogesetek könnyebb fellelhetősége céljából visszamenőlegesen is besorol minden esetet abba a kategorizálásba, amelyet ő *American Digest Classification Scheme (ADCS)*-nek nevezett el, s amelyből később a *Key Number System* lett. A század végén aztán még egy vita is lezajlott a kiadók között,²² amelynek a lényege az a kérdés volt, vajon a kiadónak szabad-e válogatnia, vagy egyszerűen – ám pontosan, meghatározott sztemendek szerint – mindent közzé kell tennie, és West az utóbbi állásponton volt: „Az amerikai jogi kiadók fő feladata, hogy lehetővé tegyék a jogi szakma számára, hogy tanulmányozhassa az amerikai esetjogot bármely témakörben a lehető legkönnyebben, legkimerítőbben és leggazdaságosabban. [...] a legutolsó néhány évet leszámítva nem volt sikeres kísérlet a legfrissebb ítéletek rendszeres és átfogó kezelésére.”²³

West ehhez kidolgozta az ítéletek közzétételének nagyüzemi módszertanát. Az ítéletek beszerzése után azokat nemcsak legépezték, de össze is hasonlították az eredetivel. Jogász korrektorok olvasták a szöveget. A hivatkozások helyességét, (a korábbi ítéletekre, esetleg más jogesetgyűjteményekben találhatóakra) külön leellenőrizték és egységesítették. Addigra már kialakult egy *code of instruction*, az ítéletek szerkesztésének és főként tárgyszavazásának szabványa. Ebből alakult ki később az ADCS és a *Key Number System*, amelyet az *American Bar Association* 1897-es kongresszusán maga John West mutatott be. A projekt hatalmas lelkesedéssel üdvözték az ügyvédek: az osztályozási rendszer szinte az első perctől kezdve „hivatalossá” vált. Nem sokkal később a klasszifikáció végpontjait egyedi számokkal is ellátták, és ezzel valójában létrehozták az első jogi adatbázist.²⁴ A hasonlóság a Dewey-féle könyvtári tizedes osztályozással igen feltűnő.

¹⁹ A történet teljes egészében: Jarvis, Robert M: *John B. West, Founder of the West Publishing Company*. *American Journal of Legal History*, vol. 50. (2008–2010) 1.

²⁰ Érdekes módon a *Syllabi* eredetileg abból a célból keletkezett, hogy a jogászoknak ne kelljen kikérni egy gépiratos másolatot az ítélet eredeti verziójából, rendelkezésükre álljon, ha szükséges, nyomtatott formában. West, John B.: *Multiplicity of Reports*. *Law Library Journal*, vol. 2. (1909–1910) 1.

²¹ Az írógép irodai munkára gyakorolt katalizáló hatásáról lásd: Beniger: *Az irányítás forradalma*, 453.

²² *A Symposium of Law Publishers*. *American Law Review*, vol. 23. (1889) 369.

²³ „... the principal business of American law publishers, to enable the legal profession to examine the American case law on any given subject, as easily, exhaustively and economically as possible. [...] until within the last few years there has been no successful attempt to handle, systematically and comprehensively the current decisions of the courts [...]” *A Symposium of Law Publishers*, 401.

²⁴ West az ítéletek egységes számozására és elnevezésükre is javaslatokat tett. West, John B.: *Multiplicity of Reports*. *Law Library Journal*, vol. 2. (1909–1910) 4.

Az angol út

Angliában más a helyzet, mivel a precedensek magángyűjteményei itt is burjánzanak, de a *rendszerelés elmarad*. Sir Allen még a *Law in the Making* hetedik kiadásában²⁵ is arra panaszkodik, hogy „a [jogesetek] pontos és átfogó idézése nem garantált”, így előfordulhat, hogy a bíróság, akárcsak egy néhány hónappal korábban kimondott ítélethez képest az ellenkező értelmű döntést hozza, mert a felek egyszerűen elfelejtették azt beidézni. Bár az Angliában egy évben keletkező jogesetek száma – szemben az amerikai évi 40 000-rel például az 1936-os évben – mindössze 4159,²⁶ rendszerelés nélkül még ez is gondot okoz. 1938-ban Goodhard az egységesítésre és a gyors, központi közzétételre (lényegében a 18féle magángyűjtemény kiváltására) tesz javaslatot. Ő is amellet teszi le a garast, hogy minden jogesetet jelteni kell, függetlenül azok fontosságától, és ezeket az eseteket gyorsan kell közzétenni, hiszen a „modern technika” ezt lehetővé teszi.

A 4100 körüli szám 1971-re Angliában 305 625 darabra nő, ami két nagyságrendnyi ugrás. A jogeset-gyűjtemények száma is legalább harminc, ami évente körülbelül ötmilliónyi szóval duzzasztja a joganyagot.

Angliában a probléma egészen a *West* és a *Lexis* megjelenéséig megoldatlan marad, és ez bizonyos mértékig azt jelzi, hogy a rendezettség megteremtése nem kizárólag a jogrendszer sajátosságaival függ össze, hanem az anyag mennyiségével és a piac méretével is. Elgondolkodtató, hogy Beniger példái is rendre Amerikából származnak.

Nagyüzemi szövegyártás és információ-kontroll

Egy 1912-ben az *American Law School Review*-ban megjelent ismertetés révén a *West* munkamódszereibe is betekintést nyerhetünk: „A gyűjtemények készítését mind a tárgy, mind a tartalom, a forma és a megjegyzések, a címszavak, a tényleírás stb. tekintetében egységes szabályok szerint kell végezni. A tárgyszavazás és az összefoglalás egységes és pontos kell legyen mind a besorolás, mind a felosztás és a rendszerelés szerint. [...] Nyilvánvalóan ezen szabályok és utasítások, a megjegyzések és a kereszthivatkozások rendszerének kidolgozásához, amelyek a rendszer alapját jelentik, sőt ezek alkalmazásához és továbbfejlesztéséhez is [...], nagyobb számú, speciális végzettséggel és képzettséggel rendelkező ember munkájára van szükség.”²⁷

Az 1910-es években ez azt jelentette, hogy a *West* szerkesztőségében negyven jogász dolgozott, akik egy százhuszonöt oldalas részletes manuálé alapján végezték a munkájukat. Míg az ADCS rendszer kidolgozása idején 50 000 ítélet volt feldolgozva, ekkorra már félmillió bírósági ítéletet tartalmazott a jogeset-gyűjtemény, a *National Reporter System*. Egyesek csak az összefoglalók írásával foglalkoztak, mások csak a tárgyszavazást végezték, ismét mások a táblázatokat és az indexeket készítették, végül a publikálást egy négyfős „vének tanácsa” engedélyezte. Valódi nagyüzemi, futószalag-módszerről beszélünk.

²⁵ Allen, C. K.: *Law in the Making*. Oxford, 1964. 315.

²⁶ Goodhard, A. L.: *Reporting the Law*. *Law Quarterly Review*, vol. 55. (1939) 29.

²⁷ „The reporting must be done in accordance with uniform rules as to the subjects, contents, and form of the headnotes and their catchwords, the statements of fact, etc. The indexing and digesting must be uniform and accurate in classification, division, and arrangement. [...] Manifestly the framing of such rules and instructions and schemes of headings and cross-references, which are the very foundation of the System, and, even more, the application and use and development of them, [...], require the services of a large body of men specially equipped for the purpose by qualifications and training.” *The Editorial Staff of the West Publishing Company*. *American Law School Review*, vol. 3. (1911–1915) 76.

A *West* rendszere hét tágabb kategóriát tartalmazott,²⁸ és ezek alatt 32, majd 400, végül legalul több mint 80 000 al-al kategóriát.²⁹ A kulcsszámok (*Key Numbers*), amelyek felölték a jog teljes rendszerét, minden témakörön belül újraindultak. A jogi fogalmakat felölölő tezauszst képviselő *key number* rendszer mellett a jogeseteket kiindexelték egy nem ebbe a kategóriába tartozó ún. *catchword* rendszerrel is. *Catchword* szinte bármi lehetett, a 'póniló' vagy a 'polietilén' is.³⁰

Amikor egy jogeset feldolgozásra megérkezett, az elsődleges elnevezése és egy minimális stilizálás után egy másik jogász egy sor *headnote*-ot készített hozzá, kiszűrte és összefoglalta az ítéletből a *szabályokat*, és ezeket elhelyezte a fentebbi kulcsszámrendszerben, legalább egy helyen.³¹ Ezután a besorolás még átment a *West* négy szenior szerkesztőből álló bizottságán is, akik sokszor változtattak ezen. A *West* létrehozta tehát az első jogi *taxonómiát*; az amerikai jogászok pedig lassan elkezdtek a *West* taxonómiája alapján gondolkodni a jogról.³² Ahhoz, hogy a rendszerbe minden eset beilleszthető legyen, egyúttal elkezdtek „normalizálni” is. Az extrém érveléseket vagy megfogalmazásokat „normál” formátumúra hozták. A rendszerbe mindennek illeszkednie kellett, semmi sem lóghatott ki belőle. Beniger ezt nevezi az információ megsemmisítésének vagy figyelmen kívül hagyásának „a feldolgozás megkönnyítése érdekében”.³³

A *West* besorolása a 19. század utolsó éveiben egy újabb, a jogesetek megtalálását és értékelését segítő eszközzel bővült, amelyet korábban Frank Shepard fejlesztett ki. Jóllehet már korábban is léteztek olyan jogeset-gyűjtemények, amelyek az esetekben fellelt hivatkozásokat gyűjtötték ki, *Shepard* teljességével és pontosságával tűnt ki. Ez a gyűjtemény táblázatok formájában mutatta az adott eset precedensjogi előéletét (a benne hivatkozott ítéleteket), majd a későbbi kiadások a közzétett jogeset utóéletét is. A *Shepard* tehát elhelyezte az egyedi döntést a jogesetek nagy hálózatában. Ezzel megteremtett az egységes technikai azonosítók, az egységes formára hozott tartalmak, az egységes – többféle tartalomleíró – metaadat (*index*) szerkezet mellett egy újabb, immár a negyedik koherencia-tényezőt.³⁴ A hangsúly ennél is a *teljességen* van. A *Shepard* nemcsak az esetjogot dolgozta fel, hanem a másodlagos forrásokban (szakcikkekben, jogszabályokban vagy például az *American Law Institute* által publikált *restatement*ekben) megjelent jogeset- említéseket is, és nemcsak az esetek említéseit, hanem azt is, hogy milyen összefüggésben emlegették az esetet.

Újabb válság és az információs társadalom előképei

Minden rendszerezés ellenére Amerika már a harmincas években belefűlladt az ítéletekbe. Ez vezetett el ahhoz az ellenmozgalomhoz, amelynek végén magánkezdeményezésre felállítják az *American Law Institute*-ot, amelynek feladata az ítéletek rendbetétele, egyfajta kodifikáció lett volna.³⁵ Az intézet alapító okirata megállapítja, hogy az amerikai jog bizony-

²⁸ Személyek, tulajdon, szerződések, kártérítés (*torts*), bűncselekmények, jogorvoslatok (*remedies* – keresetek) és kormányzat

²⁹ Cohen, Morris L.: *How to Find the Law*. Minnesota, 1976. 53.

³⁰ Cohen: *How to Find the Law*, 64.

³¹ Cohen: *How to Find the Law*, 58. remek illusztrációt közöl ehhez

³² Berring, Robert: *Full-text Databases and Legal Research*. High Technology Law Journal, vol. 1. (1986) 27.

³³ Beniger: *Az irányítás forradalma*, 45.

³⁴ Berring: *Full Text Databases*, 33.

³⁵ *The American Law Institute, and the Projected Restatement of the Common Law in America*. Law Quarterly Review, vol. 43. (1927) 449.

talán és túl komplex: az okok között említi a 'rögzített ítéletek nagy számát'.³⁶ Azonban az ALI-nek nem sikerült az amerikai jogot újrakodifikálnia: egy-egy jogterület esetjogát áttekintő és összefoglaló jelentései az amerikai jog újabb másodlagos forrásai lettek.

A *West* és a *Shepard* olyan hatással voltak az amerikai jogi gondolkodásra, és rendszer-szervező erejük akkora volt, hogy mind *West*ből, mind *Shepard*ból önálló főnév, illetve utóbbiból ige, (*shepardize* – jelentése körülbelül: egy ítélet fontosságát, autoritatív erejét ellenőrizni) lett.³⁷ A publikált ítéletek mennyisége ugyanakkor akkorára nőtt az 1960-as évekre, hogy azt a legfejlettebb információszerzési eszközökkel is lehetetlen volt kezelni. Tapper megemlíti, hogy egyedül a *US Reports* sorozat (amely egy volt a több tucatnyi *Law Reporter* között) 1958-ban 60 millió, míg 1971-ben már 69 milliónyi szót publikál.³⁸

A hatalmas mennyiségű adat mennyiségileg is egyre több metaadatot, mutatót, indexet produkált. A mennyiségekről és az adat/index arányról sok mindent elárul az, hogy az *All England Report* 1969 és 1971 között 18 kötetnyi esetjogot publikál, amelyhez 385 oldalnyi index tartozik, de például az *Industrial Injuries Commissioners* reportjai esetében, amelyek 2420 oldal szöveget tesznek ki, az indexek oldalszáma 1713, itt tehát a szöveg/mutató arány 14:10, ami azt jelenti, hogy minden három oldalnyi szöveghez két oldalnyi mutató tartozik.³⁹

Ha valahol különösen igaz, hogy a 20. század elejére kifejlődő szöveguralási technikák már egyértelműen az információs forradalom és a számítógép felé mutatnak, akkor ez a jog világa. Mert a hatékony szöveguralás technikái még több szöveget termelnek. Ezt a helyzetet, amely egy újabb kontrollválságot idéz elő, végül már csak a számítógépes adatbázisok tudják majd megoldani, amelyek azonban *szervesen folytatják* tovább a század közepének technikáit – ugyanazokat az indexeket, kivonatolási, hivatkozási és hivatkozás-statisztikai módszereket alkalmazva –, hozzáadva persze néhány újat, mint például a *full text index*, amely egyébként a katonai műszaki dokumentációs szövegekben⁴⁰ jelenik meg először. De a teljes szöveget felleltározó *full text index* előképe is a *catchword index*. Így nem csoda, hogy Amerikában szinte az első szövegek, amelyeket számítógépre vittek, jogi szövegek voltak.⁴¹ Az első ilyen projekt 1959-ben indul el a *University of Pittsburgh*-ön. Ekkor már tíz éve, hogy egy Loevinger nevű ügyvéd meghirdette a *Jurimetrics*,⁴² a tudományos és számítógépesített jog programját. De ez már egy másik történet.

³⁶ *The American Law Institute*, 450.

³⁷ Természetesen mindkét név esetében keringenek olyan legendák, hogy a joghallgatók csodálkoztak, amikor megtudták, hogy valós személyekről van szó.

³⁸ Tapper, Colin: *Computers and the Law*. London, 1973. 112.

³⁹ Tapper: *Computers and the Law*, 120.

⁴⁰ Davies, Richard P.: *LITE (Legal Information Thru Electronics)*. United States Air Force Jag Bulletin, vol. 6. (1964) 5.

⁴¹ Horty, John F.: *Research Report: University of Pittsburgh Health Law Center*. Modern Uses of Logic in Law, vol. 1. (1959) 31.

⁴² Loevinger, Lee: *Jurimetrics: The Next Step Forward*. Minnesota Law Review, 33. (1949) 455.